

УДК 910.1 (477.63)

Олександра Троценко

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МЕШКАНЦІВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті пропонується методика дослідження територіальної ідентичності (ТІ) мешканців Дніпропетровської області як регіону, що має тривалу та непросту історію взаємодії та співіснування різних етнічних груп та політичних утворень, і, як наслідок, складну поселенську та етно-національну структуру. Уточнено поняття «територіальна ідентичність» в світлі сучасних географічних досліджень, її складові, охарактеризовані основні напрямки досліджень, актуальні для території Дніпропетровської області. Запропоновано концептуальну схему дослідження ТІ жителів регіону. Виявлені позитивні зрушення та наслідки вивчення ТІ, можливості запровадження результатів дослідження в суспільну та управлінську сфери життя.

Ключові слова: територіальна ідентичність, регіональна ідентичність, просторова організація суспільства, Дніпропетровська область.

Александра Троценко. МЕТОДИКА ИССЛЕДОВАНИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ЖИТЕЛЕЙ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье предлагается методика исследования территориальной идентичности (ТИ) жителей Днепропетровской области как региона, имеющего долгую и непростую историю взаимодействия и сосуществования различных этнических групп и политических образований, и как следствие – сложную поселенческую и этнонациональную структуру. Уточнено понятие «территориальная идентичность» в свете современных географических исследований, выявлены ее составляющие, охарактеризованы основные направления исследований ТИ, актуальные для территории Днепропетровской области. Предложена концептуальная схема исследования ТИ жителей региона. Выявлены положительные сдвиги и последствия изучения ТИ, возможности внедрения результатов исследования в общественную и управленческую сферы жизни.

Ключевые слова: территориальная идентичность, региональная идентичность, пространственная организация общества, Днепропетровская область.

Alexandra Trotsenko. METHODS OF STUDY THE TERRITORIAL IDENTITY OF THE DNIPROPETROVSK REGION RESIDENTS. The methods for study of territorial identity (TI) residents of Dnepropetrovsk region proposes. This region has a long and complicated history of interaction and coexistence of different ethnic groups and political formations, and as a consequence - a complicated settlement and ethno-national structure. The definition "territorial identity" in the light of modern geographical studies is specified, its components are revealed, and directions of TI research topical for residents of Dnepropetrovsk region are characterized. The conceptual scheme research of TI inhabitants of the region is proposed. Positive developments and the consequences TI study and implementation of research results to the public and administrative spheres of life are identified.

Keywords: territorial identity, regional identity, spatial organization of society, Dnepropetrovsk region.

Постановка проблеми. Розвиток і місце Дніпропетровської області в сучасному глобалізованому світі визначає внутрішні трансформації усіх складових її внутрішньої структури, зокрема в сфері територіальної організації суспільства на основі сприйняття, осмислення та оцінювання людиною місця свого проживання. Адже сьогодні змінюються не лише суспільні та політичні устої, а й територіальні форми розміщення населення, пріоритети у виборі тих чи інших місць для проживання, роботи та відпочинку. Стандартний, запроваджений за радянських часів, але не дуже ефективний навіть тоді, адміністративно-територіальний підхід у соціогеографічних дослідженнях, сьогодні має бути переглянутий. В європейській науці вже сформувався принципово новий для нас перцепційний підхід, що ґрунтується на сприйнятті людиною оточуючого середовища як місця свого буття та включення його особливостей у власні екзистенціональні стратегії. Саме на перцепції, ототоженні себе із певною територією, конкретною людською спільнотою ґрунтується виокремлення нових форм географічного простору – вернакулярних районів, створених на основі єдності людських спільнот, їхньої територіальної ідентичності (ТІ). Сьогодні уся Україна «вкрита» вернакулярними районами різних рангів, але вони залишаються поза увагою сучасних науковців. Без врахування таких ментально-територіальних утворень неможлива

жодна адміністративно-територіальна реформа, жодне політико-просторове перетворення та вдосконалення.

Питання співвідношення «людина-природа» традиційне для галузі географії, але в сучасному антропоцентричному світі воно переміщується із сфери матеріальних відносин в систему ментальних зв'язків. Саме усвідомлення людиною місця свого буття, оцінка його та інтерпретація визначає суспільну просторову поведінку, а отже, й специфіку територіальної організації соціуму. Питання співвідношення ментального та реального простору на сьогодні важливе для усіх сфер суспільно-економічної діяльності.

Аналіз територіальної ідентичності (ТІ) дозволяє виявляти наявність та силу ментальних зв'язків людини з територією її проживання, пріоритети у виборі місця навчання, роботи, проживання, відпочинку тощо, тобто, дає відповіді на питання привабливості (атрактивності) регіону для його мешканців та дозволяє виявляти причини і чинники міграційних процесів (трудовах, навчальних, рекреаційних), визначати тенденції доцентрових сил у суспільстві (формування «україноцентризму», «дніпроцентризму»), аналізувати співвідношення ТІ та державності, виявляти «перцепційні» (ментальні) образи різних місцевостей, що має важливе значення для соціологічних досліджень, брендингу та маркетингу територій, покращення іміджу окремих районів тощо. Особливості самоідентифікації населення мають безпосередній вплив на формування

територіальних спільнот, що проживають на певній території і пов'язані різноманітними відношеннями, формують власні ментальні межі простору, які відрізняються від загальновідомих меж населених пунктів.

Дослідження ТІ дає відповіді на питання, важливі для кожної нації, кожної етнічної групи, кожної людини: «Хто ми (я) є?», «Що для мене є Батьківщина?», «До якого народу (роду, землі) я належу?». Відповіді на них консоліднують, об'єднують людей навколо власної території, посилюють в них відчуття історичної пам'яті та національного коріння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задачі дослідження ТІ закладені достатньо давно. Ще Ф. Ратцель [12] відзначав, що рівень розвитку культури визначається рівнем духовного зв'язку людини із певною територією. Але сьогодні проблема ТІ, попри її надзвичайну геополітичну актуальність та стикове положення в системі наукового знання, залишається й досі методологічно та практично не розробленою.

В зарубіжній науковій думці дослідження ТІ здійснюється в рамках різних наукових дисциплін [1, 3, 15, 18-19, 21]. Наприклад, американський географ І-Фу Туан обґрунтував теоретичні положення сприйняття людиною місця свого життя, ввів в науковий обіг поняття «топофілія» та «топофобія» (відчуття приязні або страху, неприязні до певного місця) [15].

В російській науці вже склалися специфічні підходи до виявлення та оцінювання ТІ населення «проблемних» територій (трансграничних, політично нестабільних, депресивних та відособлених в геокультурному плані).

Суттєвий внесок в розвиток теорії та методології ТІ зробив російський вчений М.П. Крилов, який обґрунтував поняття «регіональна ідентичність» та запропонував комплексну методику виявлення та оцінювання територіальної ідентичності регіонального рівня на основі запровадженої системи ідентифікуючих показників [4-5]. Зокрема, М.П. Крилов зазначає, що «регіональна ідентичність – це прагнення до життя та розвитку на певній території, здатність до соціокультурної, громадянської та економічної активності» [4].

Особливої уваги заслуговують праці російських дослідників А.М. Трофімова, М.Д. Шаригіна та Н.Н. Ісмагілова, присвячені дослідженню просторової організації суспільства на основі ТІ, а також роботи Ю.А. Веденіна, Н.М. Межевича, А.А. Ткаченко, Р.Ф. Туровського, Н.Ю. Зам'ятіної тощо [6-8, 13-14, 16-17, 20].

В українській науковій думці питання ТІ мають не меншу актуальність, і також розробляються достатньо глибоко та ґрунтовно [2, 9-11].

Але різноманіття таких досліджень тільки підкреслюють їх локальне значення та відсутність верифікованої методики, яку можна було б успішно та однаково плідно застосовувати для будь-якого регіону. Ймовірно, що різноманітність територіальних угруповань мешканців в світі унеможливило створення такої універсальної методики досліджень ідентичностей суспільства.

Проблематика територіальної ідентичності населення Дніпропетровщини, яка хоч і характеризується поліетнічністю, складністю історії розвитку,

різноманітністю форм природокористування тощо, все ж залишається абсолютно недослідженою – дослідження суспільно-географічного плану, спрямовані на виявлення ТІ населення на усіх рівнях для регіону ще не проводилися. До того ж, в сучасній науці відносно таких регіонів, як Дніпропетровська область, існує думка про слабку виразність або взагалі відсутність національної та територіальної ідентичностей як таких. Спростувати або підтвердити даний факт можливо лише за умов всебічного та комплексного дослідження територіальної ідентичності мешканців регіону.

Тому метою даної роботи є обґрунтування комплексної методики дослідження ТІ жителів Дніпропетровської області як складного політичного, етнонаціонального та соціально-економічного утворення.

Виклад основного матеріалу. Різноманітність поглядів на поняття ТІ, стиковість та міждисциплінарність його положення як об'єкту досліджень різних наук спричинило ряд методологічних неузгодженостей. Зокрема, немає єдиного погляду на розуміння самої ТІ та її складових. У вузькому розумінні, ТІ – це ототожнення людини (однорідної групи людей) себе із місцем, громадою, історичною епохою, цивілізацією тощо. Але в ширшому сенсі ТІ – це складний показник, що відображає певний ментальний простір кожної людини та суспільства в цілому. Тобто, ТІ включає в себе такі складники, як регіональна, локальна ідентичність, ідентичність із середовищем, місцем проживання (типом поселень, функціональним призначенням, типом природокористування), ментальний простір (вернакулярні райони, «ідеальні», «прокляті» та уявні місця, асоціативні ландшафти тощо), особливості сприйняття території, фактори та наслідки формування географічних та туристичних образів, брендів, «перцепційних» портретів, асоціативні зв'язки, прояви ідентичності в топонімії та її сприйнятті, образи територій в літературі, мистецтві, наративах тощо. Для Дніпропетровщини всі ці питання є новими, пілотними, перспективними в плані наукового дослідження. Є досвід окремих досліджень щодо виявлення образів та формування територіальних брендів, але здебільшого вони стосувалися лише міста Дніпропетровська, який не може бути індикатором усього регіону як місця накладання кількох цивілізаційних просторів та численних геополітичних інтересів, що зберігає ментальні нашарування різних політико-історичних епох, має строкатий етнічний склад, специфіку індустріального та суспільного розвитку.

Актуальним і новим для регіону напрямком досліджень сучасної територіальної ідентичності населення пострадянського простору є вивчення т.зв. знаків «радянськості» («ЗР») – символів, назв (топонімів), брендів, об'єктів суспільно-економічної та історико-культурної сфери та їх місця в ментальному просторі, дослідження їх сприйняття та відношення до них, силу ментальних зв'язків людей, території та епохи. Вивчення «ЗР» має надзвичайне значення для Дніпропетровського регіону, де вони збереглися найкраще, проявляються в народній ментальності найяскравіше та при цьому займають дуже проблемне, дискусійне положення. Пропозиції щодо ліквіда-

ції «ЗР» (знищення пам'яток, будівель, перейменування тощо), не можуть навіть розглядатися без детального вивчення їх вкорінення в ментальному просторі населення. Крім того, «ЗР» в Дніпропетровському регіоні є своєрідною туристичною атракцією, навіть вислів «радянській заповідник», що сприймається мешканцями області та України в негативному сенсі, для іноземних туристів є своєрідним брендом, що мотивує їх до відвідування регіону. Майже не дослідженим, але дуже гострим питанням залишається виявлення диспропорцій у територіальній ідентичності мешканців різних районів та населених пунктів, виявлення центрів тяжіння (наприклад Дніпропетровськ, Кривий Ріг), їх потужності, впливу на оточення, виявлення конфліктних зон (наприклад, «суперництва» між населеними пунктами) та «депресивних» периферійних зон та точок.

Важливим питанням є дослідження реально сформованих на основі ТІ територіальних спільнот людей (ТСЛ – за [13]) та районування території області за принципами їх єдності та ієрархічності. Сьогодні майже не розроблена методика їх виявлення та оцінювання, наявні лише окремі підходи до виявлення ТСЛ, серед яких найбільш опрацьовані на практиці наступні:

- на основі спільності сприйняття спільнотою території;

- на основі існуючих стереотипів, образів і брендів місцевостей;
- на основі статистичного обліку мобільності населення в межах регіону;
- як результат вивчення літературних джерел, матеріальної та нематеріальної культури тощо для виявлення територіально-ментальних відмінностей;
- на базі комплексного дослідження топонімії як прояву нематеріальної культури, безпосередньо пов'язаної із особливостями місцевості та організацією суспільства.

Стосовно результативності комплексного використання зазначених підходів існують лише пропозиції та побажання суто декларативного типу в окремих публікаціях.

Специфічної формою репрезентації ТІ є т.зв. «суб'єктивні атласи» – серії картоїдів, укладені за результатами досліджень особливостей сприйняття території, образів та асоціацій, самоідентифікації населення регіонів країн, в тому числі проблемних у геополітичному та етно-національному відношенні. Такі атласи вже укладені для Сербії, Ізраїлю, Туреччини, Палестини тощо.

Для реалізації досліджень ТІ мешканців Дніпропетровської області необхідно вирішення наступних двох груп завдань (таблиця 1).

Таблиця 1

Завдання розробки і реалізації методики дослідження ТІ

Теоретико-методологічні завдання	Практичні завдання
<ul style="list-style-type: none"> - Розробка комплексної методики виявлення ТІ населення Дніпропетровської області та аналізу отриманих даних; - Виявлення складових ТІ, її вертикальної (ментальної геокультурної) і горизонтальної (територіальної) структури; - Розробка методики створення картоїдів на основі інформації, що збирається, обробки індивідуальних і групових ментальних карт, а також комплексних суб'єктивних атласів як засобів візуального представлення інформації про ТІ; - Визначення теоретико-методологічних засад угруповання і районування території за принципами ТІ; - Визначення принципів виділення ієрархічних рівнів територіальної організації населення Дніпропетровщини 	<ul style="list-style-type: none"> - Практична реалізація методики дослідження ТІ – виявлення і характеристика факторів, що впливають на ТІ, визначення локальних механізмів об'єднання людей; - Виявлення локальних і регіональних образів території на основі перцепційних портретів; - Дослідження питань співвідношення території і її образів – виявлення та аналіз культурних, асоціативних ландшафтів, вернакулярних районів, аналіз місцевої топонімії, «легендарних» територій та їх типологія; - Аналіз «ЗС» в ментальному та географічному просторі регіону; - Контент-аналіз вербальних і графічних джерел інформації для вивчення специфіки та образів певних частин Дніпропетровської області та їх впливу на масову свідомість людей; - Районування території Дніпропетровської області за отриманими результатами; - Складання ментальних карт і їх обробка, створення суб'єктивних атласів; - Розробка практичних рекомендацій щодо впровадження результатів досліджень ТІ в соціальну та адміністративно-управлінську сфери

На сьогодні нами здійснено аналіз досвіду досліджень ТІ, проаналізовано концепції та підходи до розуміння і дослідження складових ТІ, проаналізовані суб'єктивні атласи як форма подання інформації, вивчені особливості складання та аналізу ментальних карт.

Розроблена первинна методика збору та обробки інформації щодо ТІ населення Дніпропетровської області (рис. 1).

Для реалізації методики дослідження пропонується створення єдиного інформаційно-аналітичного центру (ЄІАЦ) у вигляді Інтернет-ресурсу, що надаватиме цілодобовий доступ для керівників проекту та користувачам в он-лайн режимі. Робота ЄІАЦ повинна спиратися на базу даних відомостей про ТІ населення Дніпропетровської області, яка буде поповнюватися та репрезентуватися завдяки методам та методикам, показаним на рис. 1.

Створення ЄІАЦ дозволить одночасно наповнювати базу даних, працювати із різними типами інформації (вербальної, графічної, картографічної тощо), аналізувати та представляти отримані результати у наочному вигляді.

Опис усього механізму запропонованої схеми дослідження в межах однієї статті не можливий, тому зупинимося на найбільш важливих та апробова-

них методах та методиках виявлення ТІ (табл. 2). Поєднання цих методик дозволить здійснювати всебічне та комплексне дослідження ТІ мешканців Дніпропетровської області. Зокрема, застосування методики соціо-географічного опитування (на основі глибинного інтерв'ю) дозволило виявити домінування локальної ТІ у населення обласного центра, і національної – у жителів області.

Рис. 1. Концептуальна схема комплексної методики дослідження ТІ жителів Дніпропетровської області

Висновки. Реалізація запропонованої методики досліджень ТІ населення Дніпропетровської області має широкі наукові та практичні результати. Головним суспільно значущим результатом є облік територіальної ідентичності населення Дніпропетровської області. Врахування ТІ дозволить:

- покращувати імідж окремих районів та регіону в цілому, знижувати ризик «конкуренції» між населеними пунктами в економічному та психологічному аспектах;

- диверсифікувати «поля урбоцентричного тягіння» в регіоні, пропагандувати сільський образ життя та формувати позитивне сприйняття сільської місцевості;

- перешкоджати «витоку» кваліфікованих кадрів із регіону, і навпаки, приваблювати працівників та учнівську молодь;

- стимулювати прояви національної свідомості, гідності, пам'яті, сприяти консолідації суспільства навколо національної та регіональної ідеї;

- сприяти формуванню єдиної, морально здорової нації на власній території, укріпленню державності;

- сформувати туристичний образ регіону і його окремих частин, орієнтований не тільки на іноземних гостей, а й на власних мешканців.

До того ж, результати дослідження здатні надати можливість для оцінки характеру сприйняття території області її мешканцями, виявити зони висо-

кої та низької атрактивності, фактори та механізми формування цих зон. В свою чергу це дасть можливість покращувати окремі показники сприйняття території через вплив на суб'єктивні та об'єктивні фактори формування образів території.

Все це призведе до позитивних зрушень у соціокультурній сфері (укріплення національної свідомості та регіональної гідності, розуміння власного «Я» та місця себе в своїй державі та регіоні, врівноваження співвідношення державності та «дніпроцентризму», формування позитивних образів окремих регіонів, виявлення та облік духовних естетичних та моральних цінностей суспільства, ліквідація негативного сприйняття окремих регіонів через незнання про них, розвиток освіти, культури та туризму).

Розроблені методики можливо застосовувати для виявлення динаміки ТІ, а також стосовно інших регіонів України. Наочне (картографічне та графічне) і аналітичне подання інформації матиме широкі можливості для використання органами управління, місцевого самоврядування, закладами туризму, освіти, маркетинговими установами у вирішенні прикладних соціально-економічних та культурно-політичних проблем. Розроблені карти та суб'єктивні атласи можуть використовуватися в якості іміджевої, поліграфічної та сувенірної продукції.

Таблиця 2

Основні методики дослідження територіальної ідентичності мешканців Дніпропетровської області

<p><i>Методика соціо-географічного дослідження територіальної ідентичності (за М.П. Крушевим)</i></p> <p>Методика полягає у соціологічному опитуванні населення на основі розроблених питальників. Питальник включає такі блоки: «Мала Батьківщина» «Патріотизм», «Простора орієнтація», «Генеалогія», «Субетнічність», «Рідний край», «Общинність», «Місцевість та сусідні території». Методика передбачає масове опитування (пересічні мешканці) та метод експертних оцінок (для фахівців в галузі географії, соціології, політології тощо). Статистичні дані опитування розраховуються за індексами територіальної ідентичності – поблоковим та інтегральним. Отримані інтегральні індекси за масовим опитуванням та методом експертних оцінок корелюються і розраховується індекс кореляції. Метод вибірки – ймовірнісно-квотна репрезентативна трискупленева вибірка сімей, вибір пунктів («квотів») проведення масових опитувань і анкетування експертів просторово репрезентативній метод опитування – приватне інтерв'ю.</p> <p>Особливості методики у тому, що питання мають варіанти відповідей, а отже, є можливість статистичного аналізу даних. Ця особливість може стати недопомогою для умов Дніпропетровщини, де наявних послужив щодо визначення та аналізу ТІ не проводилось взагалі, і майже не визначені межі історико-географічних субрегіонів. Тому в процесі реалізації пропонується часткове застосування цієї методики із корегуваннями системи питань відповідно до професійних та вікових груп та конкретних районів області</p>	<p><i>Районувальна Дніпропетровської області за принципами локалізації ТІ та ТІС</i></p> <p>Методика заснована на науковому методі районування – членування території за визначеними принципами: індексами ТІ та визначенням ТІС. Здійснюється поетапно: визначаються окремі та інтегральні показники ТІ (коєфіцієнти локальної, інтегральної, енвайроментальної ідентичності, типи та напрямки металівних зв'язків тощо, визначається територіальні структури ТІ – локуси, центри, вермакулярні райони, здійснюється їх оцінка, викликується територіальні співв'язки. Далі за визначеними металівними межами проводиться граничній таксонів (однотипів районування), отримується одна схема районування (за умови визначення сили металівних зв'язків це можливо здійснити за допомогою ізоїній). Для районування за отриманими інтегральними показниками розробляється графічна шкала, яка є основою членування території. Отримані схеми корелюються між собою і з традиційними схемами районування на основі природних та суспільно-економічних принципів, розраховуються коєфіцієнти кореляції та будується синтетична схема районування за принципами ТІ та ТІС</p>
<p><i>Метод переміщальних португальських марок</i></p> <p>Метод базується на основі аналізу існуючих слівотипів, брендів, торгівельних марок, поз'язань із певними частинами території. Такі елементи пов'язані із конкретними територіальними утвореннями. На першому етапі аналізуються існуючі бренди і торгівельні марки, а також слівоти окремих населених пунктів та адміністративних районів. Далі проводиться масове опитування з метою визначення ступеня асоціативності бренду (словотипу) і конкретної території. Методика може бути застосована як складова загальної методики аналізу ТІ</p>	<p><i>Методика умовна суб'єктивна атласу</i></p> <p>Суб'єктивні атласи – це серія картоїдів та зображень, що будуються на основі визначення територіальної ідентичності мешканців країни, і показують регіональну відмінності у сприйнятті території країни й ідентифікації. Містить нетрадиційні форми картографічних зображень, карти-анаморфози, схеми та металівні карти</p>

Список використаних джерел:

1. Geren-Pas F. Otkuda my? O prostranstvenno-geograficheskoy samoidentifikatsii zhiteley Frantsii / F. Geren-Pas // *Etnograficheskoe obozrenie*. – 2005. – № 5. – S. 5 [Герен-Пас Ф. Откуда мы? О пространственно-географической самоидентификации жителей Франции / Ф. Герен-Пас // *Этнографическое обозрение*. – 2005. – № 5. – С. 5].
2. Gnatyuk O.M. Ierarkhichna strukturovanist prostorovoyi identychnosti naseleण्या Ukrayiny / O.M. Gnatyuk // *Ekonomichna ta socialna geografiya: naukovyy zbirnyk*. – 2012. – Вур. 2 (65). – S. 242-250 [Гнатюк О.М. Ієрархічна структурованість просторової ідентичності населення України / О.М. Гнатюк // *Економічна та соціальна географія: науковий збірник*. – 2012. – Вип. 2 (65). – С. 242-250].
3. Hale R.N. *Map of Vernacular regions in America* / R.N. Hale. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1971. – 60 p.
4. Krylov M.P. Regionalnaya identichnost Evropeyskoy Rossii / M.P. Krylov. – М.: Novyy Khronograf, 2010. – 240 s. [Крылов М. П. Региональная идентичность Европейской России / М.П. Крылов. – М.: Новый Хронограф, 2010. – 240 с.].
5. Krylov M.P. Sovremennaya rossiyskaya regionalnaya identichnost. Obschestvo i prostranstvo. Teoretiko-metodologicheskie i diskussionnye voprosy / Izvestiya RGO. – 2006. – Т. 138, Вур. 6. – S. 19-28. [Крылов М.П. Современная российская региональная идентичность. Общество и пространство. Теоретико-методологические и дискуссионные вопросы / Известия РГО. – 2006. – Т. 138, Вып. 6. – С. 19-28].
6. Kulturnyj landshaft kak obyekt naslediya / Pod red. Yu.A. Vedenina, M.E. Kuleshovoy. – М.: Institut Naslediya; SPb.: Dmitriy Bulanin, 2004. – 620 s. [Культурный ландшафт как объект наследия / Под ред. Ю.А. Веденина, М.Е. Кулешиовой. – М.: Институт Наследия; СПб.: Дмитрий Буланин, 2004. – 620 с.].
7. Kuveneva T.N. Formirovanie prostranstvennykh identichnostey v porubezhnom regione / T.N. Kuveneva, A.G. Manakov // *Sociologicheskie issledovaniya*. – 2003. – № 7. – S. 77-89. [Кувенева Т.Н. Формирование пространственных идентичностей в порубежном регионе / Т.Н. Кувенева, А.Г. Манаков // *Социологические исследования*. – 2003. – № 7. – С. 77-89].
8. Manakov A.G. Opyt ispolzovaniya mentalnykh kart dlya analiza geograficheskikh predstavleniy i predpochteniy / A.G. Manakov // *Izv. RGO*. – Т. 129, вур. 6. – 1997. – S. 40-47 [Манаков А.Г. Опыт использования ментальных карт для анализа географических представлений и предпочтений / А.Г. Манаков // *Изв. РГО*. – Т. 129, вып. 6. – 1997. – С. 40-47].
9. Melnychuk A.L. Osoblyvosti proyavu mistsevoho samousvidomlennya v misti Zaporizhya: geografichne doslidzhennya / A.L. Melnychuk, M.O. Rastvorova // *Vcheni zapysky Tavriyskoho natsionalnoho universytetu im. V. Vernadskoho. Seriya: Geografiya*. – 2011. – Т. 24 (63). – № 2. – Chast. 3. – S. 163-166. [Мельничук А.Л. Особливості прояву місцевого самоусвідомлення в місті Запоріжжя: географічне дослідження / А.Л. Мельничук, М.О. Растворова // *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. Серія: Географія*. – 2011. – Т. 24 (63). – № 2. – Част. 3. – С. 163-166].
10. Melnychuk A. Territorial identity of Ukrainian population: impact on spatial transformations // A. Melnychuk, O. Gnatyuk, M. Rastvorova / *Materials of the International Conference «Territorial Identity and geopolitics»*. – Kyiv, 2011. – P. 170-175.
11. Oliynik Ya.B. Metodychni pidkhody do doslidzhennya terytorialnoyi identychnosti naseleण्या / Ya.B. Oliynik, O.M. Gnatyuk // *Ukrayinskyj geografichnyj zhurnal*. – 2013. – № 3. – S. 34-39. [Олійник Я.Б. Методичні підходи до дослідження територіальної ідентичності населення / Я.Б. Олійник, О.М. Гнатюк // *Український географічний журнал*. – 2013. – № 3. – С. 34-39].
12. Sinitskiy L.D. Politicheskaya geografiya po Ratselyu / L.D. Sinitskiy // *Zemlevedenie*. – 1899. – Kn. 3. – S. 53. [Синицкий Л.Д. Политическая география по Ратцелю / Л.Д. Синицкий // *Землеведение*. – 1899. – Kn. 3. – С. 53].
13. Tkachenko A.A. Territorialnaya obschnost lyudey v regionalnom razvitii i upravlenii / A.A. Tkachenko. – Tver, 1995. – 325 s. [Ткаченко А.А. Территориальная общность людей в региональном развитии и управлении / А.А. Ткаченко. – Тверь, 1995. – 325 с.].
14. Trofimov A.M. Territorialnaya identifikatsiya v geografii i vernakulyarnye rayony / A.M. Trofimov, M.D. Sharygin, N.N. Ismagilov // *Geograficheskij vestnik*. – 2008. – № 1 (7) – S. 5-10 [Трофимов А.М. Территориальная идентификация в географии и вернакулярные районы / А.М. Трофимов, М.Д. Шарыгин, Н.Н. Исмагилов // *Географический вестник*. – 2008. – № 1 (7) – С. 5-10].
15. Tuan Y.F. *Topophilia: A Study of environmental perception, attitudes, and values* / Yui Fu Tuan – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1974. – 200 p.
16. Turovskiy R.F. Regionalnaya identichnost v sovremennoy Rossii / R.F. Turovskiy // *Rossiyskoe obschestvo: stanovlenie demokraticeskikh Tsennostey?* – М.: Gendalf, 1999. – S. 87-136 [Туровский Р.Ф. Региональная идентичность в современной России / Р.Ф. Туровский // *Российское общество: становление демократических ценностей?* – М.: Гендальф, 1999. – С. 87-136].
17. Turovskiy R.F. Sootnoshenie kulturnykh landshaftov i regionalnoy identichnosti v sovremennoy Rossii / R.F. Turovskiy. – SPb: Gelikon Plyus, 2003. – S. 139-173 [Туровский Р.Ф. Соотношение культурных ландшафтов и региональной идентичности в современной России / Р.Ф. Туровский. – СПб: Геликон Плюс, 2003. – С. 139-173].
18. Wright J. K. *Terrae incognitae: The place of the imagination in geography* / *Annals of the Association of American Geographers*. – 1947. – Vol. 37. – № 1. – P. 1-15.

19. Khangington S. *Kto My? Vyzovy amerikanskoj natsionalnoj identichnosti* / S. Khangington. – M.: AST, 2004. – 49 s. [Хангтингтон С. Кто Мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хангтингтон. – М.: АСТ, 2004. – 49 с.].
20. Zamyatin D.N. *Modelirovanie obrazov istoriko-kulturnoy territorii: metodologicheskie i teoreticheskie podkhody* / D.N. Zamyatin, N.Yu. Zamyatina, I.I. Mitin. – M.: Institut Naslediya, 2008. – 760 s. [Замятин Д.Н. Моделирование образов историко-культурной территории: методологические и теоретические подходы / Д.Н. Замятин, Н.Ю. Замятина, И.И. Митин. – М.: Институт Наследия, 2008. – 760 с.].
21. Zelinsky W. *The Culteral geography of the United States (a revised Edition)* / W. Zelensky // *Englewood Cliffs. Prience Uall.* – 1992. – № 9. – P. 10-21.

Summary

Alexandra Trotsenko. METHODS OF STUDY THE TERRITORIAL IDENTITY OF THE DNIPROPETROVSK REGION RESIDENTS.

Research of territorial identity population - an important and topical question for the Dnipropetrovsk region, because it has complicated history of settlement, mixed ethnic and national composition, specific socio-cultural sphere. The depth and strength of the regional and local patriotism as manifestation of TI is very different in different parts of the region.

That is why creation an integrated research methods TI population Dnepropetrovsk region for deep and qualitative analysis so important.

Based on the definition "TI" it possible to allocate following research directions of its components, which are important for the territory of Dnipropetrovsk region: the study of regional and local identities, their correlation, the depth of mental connections of population with the territory, local patriotism; analysis of the mental space, images and brands, dependence the spatial organization and mobility of society from its TI; identification and analysis of so-called "signs Sovietness" - symbols, names, brands, objects socio-economic, historical and cultural spheres and their place in the mental space: research the actual territorial communities of people, which formed on the base TI and zoning area on the principles of unity and hierarchy; creation the subjective atlas of Dnipropetrovsk region based on study TI.

Methods of study TI population of the region involves the creation of a one information-analytical center in the form of an Internet resource, which will collect, process and present the results of research TI. Collecting and processing information about TI identity will be based on a combination of the following approaches, methods and techniques:

- Geo-sociological research methods in combination with methods of transformation verbal and graphic information in TI integrated indicators (using M.Krylov's methods);
- Methods perceptual portraits, brand methods;
- Content analysis of information sources;
- Methods of "feedback" - working with Internet societies (social networks, blogs, groups, comments, etc.);
- Cartographic methods (including the creation of a subjective atlas);
- General scientific and general geographic research methods.

Implementation of the proposed methods of research will allow to make accounting territorial identity of population Dnipropetrovsk region and will have important scientific and practical effects.

Key words: territorial identity, regional identity, spatial organization of society, Dnepropetrovsk region